

Form 681

En bemerkelses- verdig karriere – og klærne som ledsaget den

INGVILD VELURE

«Det kunne lages en stor beretning om Arendals-
piken som gjorde karriere i utlandet og om
hennes parisiske eleganse», skrev Agderposten
da de intervjuet Ingertha Sviggum mens hun var i
hjembyen på juleferie i 1949.¹ Det som for over sytti
år siden ble beskrevet som «en bemerkelsesverdig
karriere», er også med nåtidsøyne et yrkesliv av
de sjeldne. Med ingredienser som ambisjoner,
utferdstrang, luksusliv og viktige internasjonale
organisasjoner i krisetid, fortjener Ingertha Sviggums
historie å løftes frem i anledning byjubileet.

Portrettfoto av Ingertha Sviggum, fra et av hennes mange
legitimasjonspapirer. KUBEN, AAA.PA-3050.E.L1.0002.001.

Engelsk broderi med kontursting og plattsøm, pent utført av unge Ingertha som skoleoppgave i faget «haandgjerning». KUBEN, AAM.23815. Foto: Gerd Corrigan.

KUBEN har valgt å markere 300-årsjubileet for Arendal på mange ulike måter i 2023. Én av disse er draktutstillingen «Stolt og staselig». Utstillingen viser et mangfold av drakter tilhørende innbyggere i den internasjonale byen Arendal, sammen med historisk materiale fra museets samling. Én av de historiske kjolene som er stilt ut, en grønn gallakjole, har tilhørt Ingertha Dorothea Klingenberg Sviggum fra Arendal. Ingertha ble født i Arendal 11. april 1896.² Hun vokste opp i Bendiksklev i Arendal sentrum, sammen med to yngre søstre.³ Men det er spesielt fire senere tiår av Ingerthas liv, perioden 1909 til 1949, vi kan finne ut mye om, takket være gjenstander og dokumenter som har tilhørt henne. Disse førti årene var en periode med stor endring i Europa. Den teknologiske utviklingen gikk raskt, men perioden inneholdt også to ødeleggende verdenskriger. For Ingerthas del kan disse årene deles inn i ulike etapper. Fire av gjenstandene etter henne illustrerer spesielt godt endringene hun opplevde gjennom disse førti årene, og kan stå som representanter for hvert sitt tiår: skolebroderiet, den grønne gallakjolen, silkenattøyet og uniformen med armmerket UNRRA.

Skolebroderiet (1909–1919)

«Broderi, skolearbeide» er katalogbetegnelsen på gjenstanden som symboliserer det første tiåret. Det er et stykke lintøy, dekorert med engelsk broderi, og montert mot et lyseblått silkepapir. En liten etikett er festet til stoffet, denne har påskriften «Ingertha Sviggum 1 g».⁴ Hvorfor er nettopp denne gjenstanden så talende for dette tiåret? Svaret er skolegang. Perioden fra 1909 til 1919 stod for Ingerthas del i utdanningens tegn. Og vitnemålet hennes fra middelskolen i 1911, viser at vi her har å gjøre med en skoleflink elev. Som hovedkarakter på middelskoleeksamen fikk hun «særdeles tilfredsstillende», og i enkeltfagene tysk og matematikk fikk hun også toppkarakter.⁵ I faget «haandgjerning», det vi i dag ville kalle håndarbeid, fikk hun karakteren «meget tilfredsstillende». KUBENs skolebroderi kan ha vært en oppgave fra disse håndarbeidstimene. Om g'en på merkelappen refererer til «gymnas», kan broderiet være fra hennes første år ved Arendals offentlige høyere allmennskole. Der begynte hun som femtenåring høsten 1911, på den språklig-historiske linjen.

Eksamen artium bestod hun med glans våren 1914, med «Meget tilfredsstillende» som hovedkarakter.⁶

Allerede ved å ha tatt artium, og altså lenge før sin spesielle karriere i utlandet, utmerket Ingertha seg i forhold til sine medsøstre i samtida. Av de 804 elevene som fullførte artium i Norge i 1915, var kun 263 kvinner.⁷ På fotografiet av avgangsklassen i Arendal i 1914, er Ingertha en av tre jenter, i en klasse på totalt 13 elever.⁸ Ingertha nøyde seg imidlertid ikke med artium, og etter den videre utdannelsen å dømme, var det lærerinne hun opprinnelig tenkte hun skulle bli. Etter to år ved Kristiania lærerskole, også der med gode resultater,⁹ fikk hun prøve seg som lærerinne i et års vikariat i hjembyen.¹⁰ Om det skyldtes yrket eller stedet, vites ikke, men dette året kan ikke ha fristet til en videre karriere i skolevesenet. Hun bestemte seg for, slik hun selv uttrykte det, å «slå over i en annen branche».¹¹ Måltrettet tok hun mer utdanning for å kunne endre yrkesvei. I Arendal tok hun kurs i både stenografi og maskinskrivning,¹² og reiste deretter raskt tilbake til hovedstaden, hvor hun startet sin nye karriere. Kunnskapen hun hadde opparbeidet seg i språkfag i sin utdanning hjemme i Arendal, skulle bli adskillig viktigere for hennes neste steg i livet, enn de praktiske ferdighetene skolebroderiet er et eksempel på.

Gallakjolen (1919–1929)

En vårgrønn kjole av florlett chiffon, overstrødd med paljetter av messing og med elegant og klassisk 1920-tallsfasong, er representativ for Ingerthas liv på 1920-tallet.¹³ Hun begynte sitt virke som sekretær i Oslo i 1919,¹⁴ og hadde i en treårsperiode sekretærstillinger for flere ulike firmaer. Men det var ikke i Oslo hun skulle komme til å tilbringe størstedelen av «de glade -20-årene». I 1923 forlot hun Norge. Med i bagasjen hadde hun gode referanser og bekreftelser

Den grønne gallakjolen med paljetter har en fasong helt i tråd med kjolemoten på 1920-tallet: rett-opp-og-ned og med livlinjen ved hoftene. KUBEN, AAM.23830. Foto: Gerd Corrigan.

fra tidligere arbeidsgivere. Ikke bare på at hun var en «usedvanlig dyktig stenograf og arbeider likeledes hurtig og sikkert paa skrivemaskine», men også på at hun hadde «meget godt kjendskap til det franske og tyske sprog».¹⁵ Særlig språkferdighetene må ha vært viktige for at hun både kunne få arbeid og studere utenlands. I 1923 hadde hun for eksempel et halvt års studieopphold ved Oxford, og i 1925 studerte hun noen måneder ved Sorbonne i Paris. I perioden 1923 til 1929 arbeidet hun både i England, Belgia og Frankrike.¹⁶

«Les années folles» er den franske betegnelsen på 1920-årene, et tiår preget av økonomisk vekst i Europa og USA. Det rådet en optimistisk tro på fremskritt, og mulighetene var mange for et rikt kulturelt og sosialt liv, særlig for velstående mennesker i de store europeiske byene. En ny kvinnerolle var også under oppseiling. Idealet var den uavhengige, unge kvinnen. Dette påvirket motebildet, som viste unge damer med et gutteaktig utseende – på fransk *garçonne* – ikledd knekorte kjoler i rett-opp-og-ned-fasong og en kort frisyre. Ingertha har passet godt inn i dette kvinnebildet. Ikke bare var hun moderne i klesveien i sin grønne gallakjole. Hun levde i tillegg, etter eget ønske, et liv som førte henne fra by til by på kontinentet, altså helt i tråd med idealet for en ung kvinne på 1920-tallet.

Silkenattøyet (1929–1939)

Ingerthas tilværelse på 1930-tallet illustreres godt av den tredje gjenstandstypen: lekre, håndsydde nattkjoler av silke, dekorert med broderi og blonder.¹⁷ Dette kan fremstå merkelig, all den tid de glade 1920-årene krasjlandet med krakket på børsen i New York i oktober 1929. Dette krakket innledet en langvarig finanskrise, som førte til depresjon i internasjonal økonomi.¹⁸ 1930-årene ble for mange dermed et tiår med store økonomiske

Nattkjole sydd av rosa silke, dekorert med skrå-sømmer og små broderte roser i silkestråd med samme farge som kjolen.
KUBEN, AAM.23825.a-b. Foto: Gerd Corrigan.

Postkort sendt hjem til Arendal under Ingerthas opphold på det luksuriøse slottshotellet Grand Hotel du Cap-Ferrat på den franske rivieraen.
KUBEN, AAA.PA-3050.E-L0001.01.

vanskeligheter. For Ingertha derimot, ble kriseåret starten på et tiår med økt velstand. I 1929 begynte hun som «privatsekretær hos en større fransk forretningsmann med mangeartet virksomhet».¹⁹ Denne forretningsmannen het Philippe N. Davey og var administrerende direktør for selskapet La compania La Cruz, med kontor i Paris. Ingertha ble en høyt betrodd medarbeider, og fungerte blant annet som Daveys stedfortreder.²⁰ En suksessfull karriere og smak av luksus preget Ingerthas liv på 1930-tallet.

Alt tyder på at Ingertha i sin nye stilling fikk ta del i et liv forbeholdt de særs velstående. Også hennes søstre Sigrid og Frøydis fikk nyte godt av storesøster Ingerthas år i Paris. De var alle tre på «Paris Colonial Exposition» i 1931.²¹ Ingertha og søstrene sendte sin mor postkort fra utstillingen, med bilde av «Temple d'Angkor», som var en kopi av tempelkomplekset Angkor i Kambodsja.²² Tempelet beskriver de som «praktfuldt». Dette var en utstilling som skulle vise den store variasjonen i kulturer og graden av rikdom i Frankrikes kolonier.²³ Flere

andre kolonimakter deltok også. Det ble hentet inn mennesker fra koloniene til Paris, og disse skulle lage «innfødt» kunst og håndverk. Det ble også laget kopier av ulike bygninger fra koloniene. Utstillingen inneholdt dessuten et «menneskelig zoo», som viste senegalesiske nomadelandsbyer.²⁴ Utstillingen møtte sterk kritikk både i Frankrike og andre land.

På postkortet fra utstillingen skriver søsteren som fører det i pennen at hun fryder seg over å «være paa denne siden igjen». Dette var altså ikke første gang Ingertha mottok besøk fra Arendal i verdensmetropolen.²⁵ Ved en annen anledning fikk søsteren Frøydis være med til Saint-Jean-Cap-Ferrat,²⁶ en halvøy utenfor Nice, kjent som feriested for de overdådige rike. Der bodde hun og Ingertha på ærverdige Grand Hotel, som fremdeles er til forveksling likt som da det åpnet i 1908. Ingerthas silkeplagg fra denne perioden, nattøyet med vakre broderier og monogram, er dermed passende representanter for det som ser ut til å ha vært et tiår i velstand og luksus.

Uniformen (1939–1949)

Spranget er langt fra silkegevantene til den siste gjenstanden, en praktisk uniform av bomull. Uniformen består av skjørt, jakke, båtlue og strikka ullstrømper.²⁷ På den ene skulderen er jakka påsydd et rødt merke med bokstavene «UNRRA». Disse klærne har direkte sammenheng med den store katastrofen som inntraff i 1939: utbruddet av 2. verdenskrig. Dette var starten på store omveltninger i livene til millioner av europeere, så også for Ingertha, som befant seg i Paris. Frankrike kom med i krigen 3. september samme år, da de sammen med Storbritannia erklærte krig mot Tyskland. Ingerthas sjef Davey ble innkalt til militærtjeneste, noe som ga henne enda mer ansvar og flere oppgaver enn tidligere. Davey overlot til Ingertha å representere ham «ved alle anledninger, i mitt fravær».²⁸

Blant annet foretok hun, sammen med Daveys kone, en reise til Spania for å se til bedriftens forskjellige virksomheter der. I et brev skrevet etter hjemkomsten til Paris 5. mars 1940, beskriver Ingertha sine opplevelser på reisen til og i Spania.²⁹ Bedriften hun arbeidet for hadde blant annet blygruver og smelteverk, og en av oppgavene på turen var å inspisere disse. Hun forteller om nedgang i produksjonen, for «Desværre er de fleste blygruber i distriktet allerede tømt, så hvor vi tidligere smeltet 2000 tons om måneden, har vi i det siste smeltet 300 tons, hvilket vil si tap». Sjefens kone var hun ikke så fornøyd med, og mente sistnevnte på turen oppførte seg «som en dronning», mens Ingertha selv måtte være «hofdame som skulde være med på alt, men nok ikke ha for personlig mening». Dette irriterte hun seg over, skriver hun, men bestemte seg for å lære mest mulig om forretningen og ikke la fruene ødelegge oppholdet hennes. Og dessuten, «paa mange maater er hun jo svært søt, særlig da hun merket at jeg kapitulerte. Men arbeide med hende paa samme maate som med D. [Davey] vil jeg ikke, særlig fordi jeg anser hende som dummere end mig selv». Fru Davey skulle imidlertid forbli en del av

Ingerthas tilværelse også på hennes neste og mest dramatiske etappe i livet.

Den 22. juni 1940 mottok Ingerthas familie i Arendal følgende telegram fra Ingerthas arbeidsgiver: «Gert safe in south. Davey».³⁰ Hvor Ingertha – med kallenavnet Gert – da befant seg, er usikkert, men forflyttingen har sannsynligvis med endringer krigssituasjonen å gjøre. I juni var tyske styrker på fremmarsj i Frankrike, og Paris falt den 16. juni. Mot dette bakteppet må det antas at «in south» betydde et sted i den frie sonen sør i landet. Men ferden gikk videre og ut av Frankrike, og en måned senere skrev hun et brev hjem fra Hotel Ritz, et luksushotell i Madrid. Dit var hun ankommet en uke tidligere, og sammen med fru Davey ventet hun på å komme videre med båt til Amerika. «Det har været en meget vanskelig bestemmelse å ta, men jeg er kommet til at i øieblikket er der ikke andet å gjøre, jeg må jo tænke paa hvor jeg skal faa mine penger fra.»³¹ Båten til Amerika gikk fra Lisboa i august, og hun var vel fremme i New York i slutten av måneden, etter «en deilig reise, så rolig og stille som på fjorden hjemme».³²

Jakka med armerket «UNRRA» var del av Ingerthas arbeidsuniform i perioden hun var ansatt i organisasjonen United Nations Relief and Rehabilitation Administration. KUBEN, AAM.23840. Foto: Gerd Corrigan.

Ingertha Sviggum på jobb for UNRRA i Finnmark i august 1945. Fotograf: ukjent. KUBEN, AAA.PA-3050.E1.0006.001.

De første årene i USA var preget av jakt på arbeid og inntekt. Hennes tidligere arbeidsgiver Davey, som også kom til USA i september 1940,³³ hadde ikke samme økonomi som tidligere, og kona «har lat mig forstå at hun ventet jeg skulde finde noget arbejde», skriver Ingertha til sin søster Frøydís i september 1940. Og selv om Davey fortsatte å gi Ingertha noe lønn, var han bestemt på at han aldri ville «gaa tilbake til forretninger», så Ingertha regnet med «aa maatte finde noget andet i fremtiden».³⁴ Og etter noen år med kortere oppdrag av ulik art, skulle Ingertha mot slutten av 2. verdenskrig få fotfeste i en internasjonal organisasjon med et viktig oppdrag;

å yte hjelp til befolkningen i krigsherjede områder etter krigen.³⁵ Dette bringer oss tilbake til uniformen med armmerket «UNRRA». Disse bokstavene står for United Nations Relief and Rehabilitation Administration. Dette var en internasjonal organisasjon som ble opprettet i 1943 av de allierte landene under krigen. 48 stater var tilsluttet og ga tilskudd til hjelpearbeidet, som omfattet både øyeblikkelig hjelp i form av klær, mat og medisiner til folk i krigsherjede land, og økonomisk bistand til gjenreisning.³⁶ Vi vet ikke når Ingertha begynte sitt arbeid for UNRRA. Hun var i alle fall ansatt der i 1944, og har sannsynligvis først hatt en stilling som

økonomiassistent ved hovedkontoret i Washington. I september dette året ble hun overført fra økonomiavdelingen til avdelingen som hadde ansvar for fordrevne personer i Europa. Hennes nye tittel ble da *displaced persons specialist*.³⁷ Og allerede en knapp måned senere ble hun forflyttet til det europeiske UNRRA-hovedkontoret som befant seg i London.³⁸ I sitt arbeid her bidro hun i den store innsatsen UNRRA utførte for å hjelpe fordrevne mennesker tilbake til sine hjemland i årene 1945–1946.³⁹

Den «bemerkelsesverdige karrieren» stoppet ikke der. Ved utgangen av tiåret som for hele verden mest av alt hadde vært preget av krig, var Ingertha vel etablert i organisasjonen som overtok UNRRAs oppgaver da den ble avviklet i 1948: FN. Der var hun ansatt i UNESCO – FNs underorganisasjon for utdanning, vitenskap og kultur – som «en av de høyere funksjonærer», og med kontor i Paris.⁴⁰ Hun hadde blant annet i oppgave å opprette internasjonale arbeidsleirer for ungdom ulike steder i verden. For, som Ingertha selv uttrykte det: «Det gjelder å bringe folk fra forskjellige nasjoner i forbindelse med hverandre – det første skritt til forståelse mellom landene».⁴¹ Språkmektig, og med lang og allsidig arbeidserfaring fra både USA og flere europeiske land, må Ingertha Sviggum ha vært riktig kvinne i denne jobben.

Mennesket bak gjenstandene

Ingertha Sviggum døde i 1963. Hun flyttet aldri tilbake til Arendal, men bosatte seg i Oslo da hun ble pensjonist.⁴² Ingertha fikk ingen barn selv, det gjorde heller ikke hennes søster Frøydis. Det var derfor deres niese Inger Bundgaard, datter av den tredje søsteren, som i 1991 overleverte Aust-Agder-Museet en samling objekter fra Sviggum-familien i Arendal. Blant disse var både gjenstander fra søstrenes barndomshjem, og de mange klærne fra Ingertha. Ved inntak av gjenstander, ønsker museer gjerne at de har en tilhørighet til museets region, for eksempel ved at den som har eid gjenstanden har bodd i regionen da gjenstanden ble brukt. I tilfellet Ingertha, kunne det hevdes at klærne fra hennes mange år i utlendighet, ikke hadde noen relevans for Aust-Agder museet, til tross for at hun var født i Arendal og bodde der de første atten årene av livet sitt. Heldigvis vurderte museet det annerledes, og tok imot gjenstander fra hele Ingerthas liv. Takket være denne avgjørelsen, kan KUBEN i dag formidle hele hennes spesielle og innholdsrike livshistorie. De tjuetalls gjenstandene etter henne, i tillegg til brevsamlingen og det øvrige arkivmaterialet som ble gitt til KUBEN i 2022, lar oss komme svært tett på Ingertha og karrieren som startet som lærerinne i Arendal, men som ad mange omveier endte på uvanlig vis høyt oppe i FN-systemet.

Kilder og litteratur

Utrykte kilder

KUBEN, *Aust-Agder museum og arkiv*
PA-3050, Inger Kristines samling

Statsarkivet i Kristiansand
SAK 4111-0006, Statistisk Sentralbyrå,
folketelling 1900

Trykte kilder

Agderposten
Tiden

Litteratur

Amundsen, O. Delpin, A. H. Haavind og Alf
C. Melhus (red.) 1939: *Studentene fra 1914.*
Utgitt til fem-og-tyveårs-jubileet. Oslo,
Grandahl & Sønns Boktrykkeri.

Billington, Lasse & Reisegg, Øyvind
2005–2007: «Wall Street-krakket i 1929».
I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 6.
juni 2023.

Greve, Tim (u.å): «United Nations Relief and
Rehabilitation Administration – UNRRA».
I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 22.
mars 2023.

Høidahl, Gunnar (u.å): «Angkor». I *Store
norske leksikon* på snl.no. Hentet 6. juni 2023.

Friis, Finn 1964: *De forente nasjoner: mål,
midler og virksomhet.* Gyldendal norsk
forlag.

«Paris Colonial Exposition» (u.å.). I *Wikipedia*.
Hentet 21. september 2023 fra https://en.wikipedia.org/wiki/Paris_Colonial_Exposition

Steinkellner, Alice: Den første kvinnelige
student. I *Samfunnspeilet* 01/2010, s. 23-29.

Øyane, Lars E. 1984: *Gards- og ættesoge for
Luster kommune: Eikum Ytre Høgi.* Luster
kommune.

«Verdensutstillingen i Paris (1931)» (u.å.).
I *Wikipedia*. Hentet 21. september 2023
fra [https://no.wikipedia.org/wiki/Verdensutstillingen_i_Paris_\(1931\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Verdensutstillingen_i_Paris_(1931))

Noter

- 1 Agderposten 4. januar 1949.
- 2 Statsarkivet i Kristiansand: SAK/4111-0006/Fb. Arendal Kjøpstad, tellingskrets 4, husliste 16.
- 3 Hennes to år eldre bror, Anders, døde da Ingertha var bare seks år, se Øyane 1984 s. 420. I folketellingen for 1900 står det i husholdet også oppført en pleiesønn født i 1889, ved navn Anders T. Berge. Dette må være den samme personen som i 1910-tellingen er oppført med samme fødselsår, men da under navnet Anders Nitter.
- 4 AAM.23815.
- 5 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Vitnemål fra Arendals offentlige skole.
- 6 Ibid. Vitnemål fra Arendals offentlige høyere allmennskole.
- 7 Steinkellner 2010 s. 23 (tabell 1)
- 8 Amundsen, Haavind, Melhus 1939 s. 299.
- 9 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Vitnemål fra Kristiania lærerskole 1916.
- 10 Tiden, 11. juni 1917.
- 11 Amundsen, Haavind, Melhus 1939 s. 299.
- 12 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Kursattester, Arendal 17. januar 1919.
- 13 AAM.23830.
- 14 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Attest fra Lloyds Register of Shipping, 13. februar 1920.
- 15 Ibid. Attest fra Det Oversøiske Compagnie, 1. oktober 1920.
- 16 Amundsen, Haavind, Melhus 1939 s. 299.
- 17 AAM.23824; AAM.23825.a-b; AAM.23826; AAM.23827.
- 18 Billington & Reisegg 2005–2007.
- 19 Amundsen, Haavind, Melhus 1939 s. 299.
- 20 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Attest fra Philippe N. Davey, 23. september 1939.
- 21 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0003. Postkort til Ingerthas mor 23. juni 1931.
- 22 Høydal (u.å)
- 23 «Paris Colonial Exposition» (u.å.)
- 24 «Verdensutstillingen i Paris (1931)» (u.å)
- 25 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0003. Et brev til søsteren Frøydís skrevet 12. november 1941 bekrefter også dette. Der uttrykker Ingertha lettelse for at krigen «ikke kom pludselig en gang du var nede hos mig».
- 26 Ibid. Udatert postkort til Ingerthas mor fra Cap Ferrat.
- 27 AAM.23840.
- 28 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Attest fra Philippe N. Davey, 23. september 1939.
- 29 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0003. Brev til familien i Arendal 05. mars 1940. Sitatene i resten av avsnittet er hentet herfra.
- 30 Ibid. Telegram til familien i Arendal 22. juni 1940.
- 31 Ibid. Brev til søsteren Frøydís 26. juli 1940.
- 32 Ibid. Brev til Ingerthas mor 28. august 1940.
- 33 Ibid. Brev til familien i Arendal 17. september 1940.
- 34 Ibid. Brev til familien i Arendal 27. oktober 1940.
- 35 Greve (u.å.)
- 36 Ibid.
- 37 KUBEN: PA-3050/E/L0001/0001. Dokument fra UNRRA 20. september 1944.
- 38 Ibid. Dokument fra UNRRA 16. oktober 1944.
- 39 Friis, 1964 s. 187.
- 40 Agderposten 04. januar 1949.
- 41 Ibid.
- 42 Øyane, 1984 s. 421.